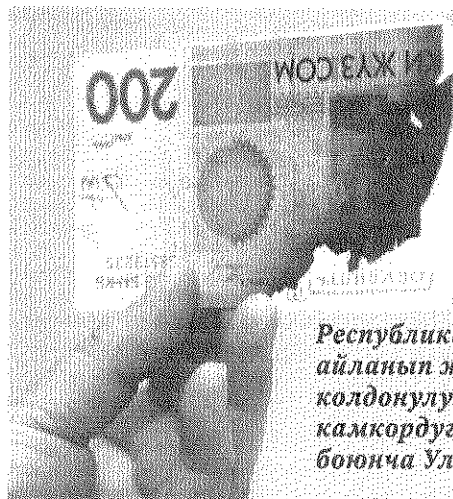

» Акча ааламына саякат

АКЧА ДА АЯР МАМИЛЕНИ СҮЙӨТ

Республикабыздын аймагында миллиарддаган сом акча каражаттары колдонулуп, айланып жүргөнү баарыбызга маалым. Мына ушул ири суммадагы акча массасынын колдонулушу Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын өзгөчө көңүл буруусунда, камкордугунда тургандыгын жакында нак акчалар менен иш алып баруу багыты боюнча Улуттук Банкта өткөрүлгөн пресс-турга катышып күбө болдук.

Пресс-турда адегенде КРнын Улуттук банкынын улуттук валютадагы жараксыз болгон жана шектүү банкнотторду алмаштыруу кассасынын иши менен тааныштык. Бул касса жараксыз болгон, жапа чеккен жана шектүү деп саналган банкноттордун аныктыгы белгиленгенден жана алардын төлөөгө жөндөмдүүлүгүн аныктагандан кийин алмаштырууну жүзөгө ашырат экен. Бекитилген критерийлерге ылайык көзөлгөн, айрылган, чети же бурчу айрылып калган, ошондой эле бөлүнүп, бириктирилген купюралар, боёчу заттар, майлар же башка реагенттик заттар төгүлүп, алгачкы түсү өзгөрүүгө дуушар болгон, жуулуп калган, күйүп калган, тытылган, булганган, тексттерине, сандарга ж.б. сүрөттөлүштөрүнө кара ниеттик менен бурмалоо жасалган банкноттор жараксыз болгон банкноттор катары таанылат. Улуттук банкта алмашууга купюранын 50 пайыздан аз болбогон аянтын сактаган жараксыз банкноттор кабыл алынат. Улуттук валютадагы жараксыз банкноттор 50%дан көп бөлүктөгү аянтын сактаган учурда банкноттун 100 пайыз номиналына ылайыктуу суммага алмаштырылат. Банкноттун 50% бөлүктөгү аянтын

сактаган банкноттор банкноттун 50 пайыз номиналына ылайыктуу суммага алмаштырылат. Банкноттун 50%дан аз бөлүктөгү аянтын сактаган банкноттор алмаштырылбайт.

Ал эми коммерциялык банктар улуттук валютанын аянтынын 80 пайыздан көбүрөөк бөлүгү сакталып калган, эскилигине жеткен жана жараксыз болгон банкнотторун, ошондой эле бир нарктагы банкнотту башкасына көрсөтүлгөн кызматы үчүн акы албай туруп, алмаштырууга милдеттүү экен.

Улуттук банктын нак акча менен иштөө бөлүмүнүн кызматкерлери республиканын жарандары эгерде колдорунда жараксыз банкноттор болуп калса, Улуттук банктын жараксыз банкнотторду алмаштыруу кассасына өткөрүү сунушу менен кайрылышты. Бул кассанын иштөө убактысы күн сайын саат 9.00дөн 12.00гө чейин.

КР Улуттук банкынын нак акчалар менен иш алып баруу башкармалыгынын жетекчиси Шамил Айдаркулов Улуттук банк жана жарактан чыккан сомдун банкнотторун жок кылуу мыйзамга ылайык жүргүзүлөрүн билдирди.

Жок кылууга жетиштүү көлөмдөгү акча чогулган соң бул иш-аракет жасалат.

Банкнотторду жок кылуу жылына 3-4 жолу жүргүзүлөт. Майда номиналдагы купюралар орточо эсепте 1 жылдан 3 жылга чейин колдонулса, ири номиналдагы банкноттор 3 жылдан 5 жылга чейин пайдаланууга тийиш. Жылына 40 тоннадан 45 тоннага чейин сом жок кылынат. Сом атайын аппаратта 6 мм чейин майдаланып, брикеттелип, картон чыгарган фабрикага кайрадан иштетилүүгө жөнөтүлөт - деп, кошумчалады журналисттерге Ш.Айдаркулов.

Улуттук банк эскирген жана жарактан чыккан банкнотторду жок кылуудан тышкары, пресс-тур маалында сомду чыгаруунун технологиялары тууралуу презентация уюштурду. КР Улуттук банкынын Нак акчалар менен иш алып баруу башкармалыгынын эксперти Эмил Курманалиев улуттук валютанын 4 сериядагы чыгарылышындагы сомдун коргоо элементтери, жасалма акчаны нак акчадан айырмалоонун сырларын ачып берди. Презентация маалында Эмил Курманалиев акыркы 6 жыл аралыгындагы жасалма акча боюнча статистикалык маалыматтарды келтирди. "Өлкөдө жылдан-жылга жасалма акча жасоо кыскарууда. Мисал келтирсек, 2001-жылы улуттук валютадагы 609 жасалма банкнот кездешип, анын суммасы 373,5 миң сом болсо, 2012-жылы 94 даана сом, 109 миң 960 жасалма акча, ал эми быйылкы жылдын 9 ай аралыгында 89 купюра 55 миң 260 сом жасалма акча чыгарылган. Учурда биздин сом дүйнөдөгү эң корголгон банкнот болуп эсептелинет. Ошентсе да жасалма акчага каршы күрөш токтотулган жок. Мыйзам жасалма акча даярдагандарды гана эмес, аны тараткандарды дагы катуу жазалайт. Акыркы жылдары КР Кылмыш жаза кодексинин "Жасалма акча жана баалуу кагаздарды даярдоо, сактоо жана таратуу" беренеси боюнча он чакты адам эркинен гана ажыратылбастан, үй-мүлкү дагы конфискацияланган.

Абдимухтар АБИЛОВ